

Türkiye'nin Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Tehdidi Algısı: Askeri Tezkere Kararları Üzerinden Bir İnceleme

Turkey's Post-Cold War Security Threat Perception: A Review Over Decisions to Send Troops Abroad

Yunus ÇOLAK^{*}

Öz

Bu çalışma, Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrası güvenlik tehdidi algılamalarını, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından kabul edilen askeri tezkere kararları üzerinden incelemektedir. Teorik çerçeve bakımından Kopenhag Okulu'nun güvenikleştirme yaklaşımını kullanan bu çalışma, Soğuk Savaş sonrasında TBMM tarafından kabul edilen askeri tezkere kararlarının gerekçe metinleri Türkiye'nin güvenlik tehdidi algılamaları bakımından analiz etmiştir. Nitekim askeri tezkerelerin her birine ait bir gerekçe metninin bulunuyor olması, güvenikleştirme yaklaşımının bu konuya yönelik iyi bir çerçeve oluşturabilmesinin önünü açmaktadır. Bu noktada, TBMM tarafından, 1990-2021 yılları arasında toplamda 95 askeri tezkere kabul edilmiştir. Bu askeri tezkerelerin 47 tanesinde gerekçe olarak Türkiye'nin güvenliği ve/veya Türkiye'ye yönelik bir güvenlik tehdidi belirtilmiştir. Çalışmanın ulaştığı en temel sonuç, Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrasındaki güvenlik tehdidi algısı, güney kara sınırındaki meseleler etrafında şekillendirdiğidir. Bu noktada, bir süreklilik halinde, Irak ve Suriye'den askeri ve/veya düzensiz göçe dair bir güvenlik tehdidi algılayan Türkiye, zaman içerisinde söz konusu bu tehdit algılamalarının kaynağı olarak PKK/YPG/PYD ya da DEAŞ gibi devlet dışı aktörlerin de içerisinde bulunduğu farklı aktörleri belirtmiştir. Elbette ki söz konusu bu dönemde Türkiye'nin güvenlik algısı yalnızca askeri tezkerelere konu olmuş ülke veya aktörlerce şekillenmemişse de askeri tezkerelerin incelenmesi somut bazı çıkarımlar yapılabilmesine olanak tanımıştır. Bu noktada, Türkiye'nin güvenlik algısı 1990'larda Irak'tan kaynaklı meselelerle şekillenmişse de sonradan Suriye'den kaynaklı meselelerle birlikte büyük bir değişim geçirdiğini söylemek mümkündür. Bu süreç irdelendiğinde hem güvenlik tehdidinin kaynaklandığı aktör sayısında bir artış gözlemlenmiştir hem de tehdidin konusunun ve yapısının çeşitlendiği görülmüştür. Bunun yanında tüm bu başarılı güvenikleştirmelerde, güvenlik tehdidi bakımından askeri sektör birincil olarak mevcut iken, aynı zamanda, ekonomik ve toplumsal sektör de tezkere metinlerinde zaman zaman vurgulanan sektörler olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Askeri Tezkere Kararları, Güvenlik, Kopenhag Okulu, Güvenikleştirme

* İstanbul Üniversitesi, E-Posta: yunuscolak92@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-1935-1965.

Abstract

In this study, Turkey's post-Cold War security threat perceptions are analyzed by using the mandates for military actions (MMAs) adopted by Grand National Assembly of Turkey (GNAT). This study, which uses the securitization approach of the Copenhagen School as the theoretical framework, analyzed the justification texts of the MMAs of GNAT after the Cold War in terms of Turkey's security threat perceptions. As a matter of fact, the existence of a justification text for each of the military resolutions paves the way for the securitization approach to create a good framework for this issue. A total of 95 MMAs were accepted by GNAT between 1990-2021. In 47 of them, Turkey's security and/or a security threat to Turkey has been pointed as the main reason. One of the main conclusions of the study is that Turkey's security threat perception after the Cold War mostly shaped by developments in Turkey's southern border neighbors. At this point, Turkey, as a continuum, perceived security threats arising from some military issues and / or irregular immigration from Iraq and Syria. But, over time, different actors, including non-state actors such as PKK / YPG / PYD or DAESH, have been pointed as the main source of these perception of threat in the justification texts of the mandates for military actions. It is a very clear fact that, within related era, Turkey's security threat perception is not solely shaped by the countries which mentioned in related MMAs. But analyzing MMAs is giving an opportunity for much more concrete facts. In this term, while Turkey's security threats perception is shaped by Iraq during the 1990, this has changed with especially after the Syrian civil war. Thus, mostly because of outside developments, an increase has been observed in the number of actors from which the security threat originates, and the subject and structure of the threat have diversified. Lastly, in all these successful securitizations, while the military sector was the primary factor in terms of security threat, at the same time, the economic and social sectors became prominent together with the military sector.

Keywords: Turkish Foreign Policy, Mandates for Military Actions, Security, Copenhagen School, Securitization.

1. Giriş

Bu çalışma, Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrası güvenlik algılamalarını, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından kabul edilen askeri tezkere kararları üzerinden incelemektedir.¹ Öyle ki, bu çalışmada askeri tezkere kararları bir dış politika meselesi olarak ele alınarak, bu tip kararların diğer dış politika kararlarının aksine, yasama organı tarafından alınması dolayısıyla bir özgünlüğe sahip olduğu kabul edilmiştir. Bu çerçevede, geleneksel literatürün parlamentoların dış politika yapımındaki yerlerinin oldukça sınırlı olduğuna dair bakış açısının² aksine, parlamentoların

- 1 Yasama işlemleri, parlamento kararları ve kanun olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Her ikisi de TBMM Genel Kurulu tarafından çıkarılsa da parlamento kararları belli konularda alınır, cumhurbaşkanınca TBMM'ye geri gönderilemez ve yargı denetimine tabii değildir. Yasama organının hangi konularda parlamento kararları ile iradesini ortaya koyacağı ise keskin çizgilerle belirtilmemiştir (Gözler, 2018, s. 639-44). Ancak, Türkiye Anayasasının 92/1. Maddesine göre "Türk Silahlı kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin verme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisinindir." TBMM bu "izin verme yetkisini" ise kanunla değil, parlamento kararıyla kullanabileceği yönünde bir görüş birliği bulunmaktadır (Denk, 2011, s. 107-15). Bu çerçevede, bu çalışmada askeri tezkere kararları ile kastedilen, TBMM'nin anayasanın 92/1. Maddesine atıfla aldığı parlamento kararlarıdır. Yurtdışında askeri üs kurma, askeri eğitim verme gibi kanunla düzenlenmiş hususlar, bu çalışmanın dışında bırakılmıştır. Ayrıca, tezkere ve askeri tezkere kavramları bu çalışmada birbirinin yerine zaman zaman kullanılmıştır.
- 2 Örneğin, Hill (2003, s. 253-54) liberal demokrasilerde parlamentoların dış politika üzerinde yalnızca hesap verilebilirlik açısından bir denetleme yetkisi olduğunu, ancak, bunun ötesinde parlamentoların dış politikayı belirleyici bir etkisinden söz etmenin mümkün olmadığını ileri sürer (Bu bakış açısı ile alakalı geniş bir literatür değerlendirmesi için bakınız: Kaarbo ve Kenealy, 2017, s. 64-68.

uygun şartlarda dış politika ve güvenlik meseleleri karşısında daha aktif bir rol alabileceğine dair anlayışı benimsenmiştir.³

Öte yandan, uluslararası literatüre uygun olarak, Türkiye'de de TBMM'nin dış politika yapımındaki rolü çok fazla derinlemesine ilgi gören bir konu olmamıştır. Nitekim parlamentoların yukarıda verildiği şekilde dış politika yapımında sembolik bir etkisinin olduğuna dair görüş, Türkiye örneğinde de literatürde etkili olmuştur (Koçer, 1993). Fakat yine de TBMM'nin dış politikadaki yerine analiz eden çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin M. Cüneyt Yenigün, Soğuk Savaş sonrasında TBMM'de görüşülen dış politika konularını 2003 yılına kadar parlamentoların konuşmalarını analiz ederek ortaya koymuştur (Yenigün, 2004). Aynı şekilde, Taha Baran Türkiye'deki güvenlik söyleminin oluşum sürecini TBMM tutanakları üzerinden analiz etmiştir (Baran, 2018). Benzer bir biçimde Bulut Gürpınar da dış politika giderek artan bir biçimde kullanılan güvenlik söylemi TBMM, hükümet programları ve Milli Güvenlik Kurulu (MGK) bildirimleri üzerinden analiz etmiştir (Gürpınar, 2010). Öte yandan şu ana kadar yayımlanmış askeri tezkere kararlarının bir veri seti halinde sunularak analiz edildiği tek kapsamlı çalışma bulunmaktadır. Erdem Denk tarafından "Silahlı kuvvet kullanımı ile ilgili TBMM kararları" başlıklı çalışmasında, resmî gazeteden yaptığı derlemeler neticesinde, 1961-2011 yılları arasında TBMM tarafından kabul edilen askeri tezkereleri hukuksal bir çerçevede analiz etmiştir (Denk, 2011).

Bu çalışma, askeri tezkere kararlarını Kopenhag Okulu tarafından güvenlik çalışmalarına kazandırılan bir başarılı güvenlikleştirme (*Securitization*) süreci olarak ele alarak, Türkiye'nin 1990 sonrası güvenlik tehdidi algılamalarını analiz etmektedir. Güvenlikleştirme yaklaşımının böylesine bir çalışmada tercih edilmesinin en temel sebebi, güvenliğe dair algının soyut bir düzlemde çıkarılarak, metinler üzerinden somut bir alana taşıyabilecek bir analiz çerçevesi sunmasıdır. Ayrıca, aşağıda ayrıntıları ile verileceği üzere, TBMM tarafından kabul edilen askeri tezkere kararlarının bir gerekçe metni içermesi (Söz-edim), ikna etmeye çalıştığı bir dinleyici kitlesinin açıkça belirgin olması ve esasen ülkeye yönelik (Referans nesnesi) bir güvenlik tehdidi ortaya koyarak ona karşı alınması gereken olağanüstü bir önlem (TSK'nın yurtdışına gönderilmesi gibi) içermesi, tüm bu süreci Okul'un öngördüğü şekilde başarılı bir güvenlikleştirme süreci olarak ortaya çıkartmaktadır. İşte bu çalışmada da söz konusu bu güvenlikleştirme süreçleri incelenerek Türkiye'nin Soğuk Savaş'ın bitiminden 2021 yılına kadar hangi konuları/aktörleri bir güvenlik tehdidi olarak görerek buna karşı önlem aldığını ortaya koymuştur. Nitekim, Sula'nın da tespit ettiği gibi, Türkçe literatürde başarılı güvenlikleştirme süreçlerinin analitik incelenmesine dair çalışmaların yetersizliği, bu çalışmanın ilgili literatüre olan bir başka katkısını ortaya çıkartmaktadır (Sula, 2021, ss. 112-114).

Bu çerçevede, Soğuk savaş sonrası Türkiye'nin güvenlik tehdidi algılamalarının ne olduğu, hangi meselelerin güvenlikleştirildiği ve bu hususlarda nasıl bir değişimden söz edilebileceğine odaklanmaktadır. Bunun için, öncelikle, çalışmanın kuramsal çerçevesi olan Kopenhag Okulu'nun

3 Örneğin Kesgin ve Kaarbo, 2010, s 19-36 ile Raunia ve Wagner, 2017, s 1-19 gibi çalışmalar parlamentoların dış yardımlar, bütçe ve yaptırımlar gibi birçok alanda dış politikada aktif ve etkili biçimde yer aldığını belirtmektedir.

güvenlikleştirme yaklaşımı irdelenmiştir. Ardından, Soğuk Savaş sonrası Türkiye'nin askeri tezkere kararları, genel bir profilin verilmesi ve akabinde gerekçesi Türkiye'nin güvenliği olan tezkerelere dair ayrıntıların verilmesi şeklinde irdelenmiştir. Bunun devamında ise, 4. Başlık altında, gerekçesi Türkiye'nin güvenliği olan askeri tezkere kararları, güvenlikleştirilen konuya göre beş alt başlık altında incelenmiş ve her bir tezkere grubu ayrı ayrı analiz edilmiştir. Neticede çalışmanın sonuç bölümünde 1990'dan 2021 yılına kadar askeri tezkereler üzerinden Türkiye'nin hangi aktör ve/veya gelişmeleri nasıl bir süreç çerçevesinde ve nasıl bir dil kullanılarak güvenlikleştirdiği, ayrıntılarıyla birlikte karşılaştırmalı bir biçimde sonuç bölümünde tartışılmıştır.

2. Kopenhag Okulu ve Devletin Güvenlik Tehdidi Algısı

Kopenhag okulu, 1985 yılında Kopenhag Üniversitesi içerisinde “Barış ve Çatışma Araştırma Merkezi” bünyesinde çalışmalar yürüten bir grup araştırmacı tarafından kurulmuştur. Kopenhag Okulu, güvenlik çalışmalarındaki güvenlik kavramını şiddetin ötesine taşımak isteyen “genişleme” yanlıları ile, geleneksel tanımın korunması yanlıları arasında bir tür “üçüncü yolu” temsil eder. Bu okulun temsilcileri, güvenliği salt askeri meselelerin ötesinde bir kavram olarak görürken, bireyi tehlikeye atan her durumun bir güvenlik meselesi olduğuna dair görüşü de reddederek, güvenlik kavramını belli bir somut çerçeve içerisinde tutmaya çalışmışlardır (Akgül-Açıkmeşe, 2011, s. 58). Kopenhag Okulu temsilcileri, güvenliği politik karar alıcıların meseleleri algılayışı ve onları bir güvenlik meselesi olarak inşa edip etmemeleri üzerinden tanımlayarak, aslında, güvenlik kavramını, üzerinde analitik bir biçimde çalışılabilir bir kavram haline getirmiştir (McDonald, 2013, s. 72).

Öncülüğünü Barry Buzan ve Ole Waever'ın yaptığı bu ekol, sektörel analiz (*Sectoral analysis*) bölgesel güvenlik kompleksleri (*Regional Security Complexes*) ve güvenlikleştirme/güvenlik-dışlaştırma (*Securitization/De-securitization*) olmak üzere güvenlik çalışmalarına üç temel katkı sunmuştur. Çalışmanın konusuyla alakalı olarak sektörel analiz yaklaşımı, güvenliğe dair etkileşimin alanına ya da bir başka ifadeyle devlete karşı oluşan güvenlik tehdidinin türüne dair yapılan bir vurguyu ifade etmektedir. Bu çerçevede Kopenhag Okulu, güvenliği askeri, çevresel, ekonomik, toplumsal ve politik olmak üzere beş farklı sektörde ele almaktadır. Askeri sektörde ayrılıkçı hareketlerin faaliyetleri gibi içten oluşabilecek tehditlerin yanı sıra dış kaynaklı askeri tehditler de yer alırken; politik sektörde diplomasi ya da ideolojik temelde tehditler yer alır. Öte yandan çevre sektöründe yaşamı tehdit eden doğal afetler; ekonomi sektöründe devletin ekonomisine ciddi anlamda tehdit eden girişimler; toplumsal sektörde ise onun yapısını bozma potansiyeli olan düzensiz göç gibi her türlü mesele yer almaktadır (Akgül-Açıkmeşe, 2011, s. 59).

Okul'un güvenlikleştirme/güvenlik-dışlaştırma yaklaşımı ise bu çalışmada teorik çerçeve olarak benimsenmiştir. İlk defa Waever'ın 1995 yılında “Güvenlikleştirme ve güvenlik-dışlaştırma” isimli çalışmasında ortaya atılan bu yaklaşım, zamanla Okulun, güvenlik çalışmalarına en temel katkısı olarak ortaya çıkmıştır. Söz konusu bu çalışmada Waever güvenliği bir söz edimi (*Speech act*) olarak tanımlamıştır (Wæver, 1995, s. 6). Güvenlikleştirme ise bir konunun söz edimi ile bir

güvenlik meselesi haline getirilme sürecidir. Nitekim, Kopenhag Okulu'na göre kamuya ait tüm meseleler, politize edilmemiş (*Unpolitized*), politize edilmiş (*Politized*) ya da güvenikleştirilmiş (*Securitized*) bir meseledir. Bu bakımdan, politize edilmemiş meseleler devletin bir eylemde bulunmasını gerektirmeyen meselelere işaret ederken; politize edilmiş meseleler devletin ilgili organlarının hakkında karar alması gereken meselelerdir. Öte yandan güvenikleştirilmiş meseleler ise, bir tehdidin varlığının kabul edilerek bu hususta olağanüstü tedbirlerin meşru ve gerekli sayıldığı meselelerdir (Buzan, Wæver & Wilde, 1998, s. 23-24).

Buzan vd. göre politize olmamış bir meselenin güvenikleştirilmiş bir mesele haline getirilmesine dair süreçte “varoluşsal tehditler” (*Existencial threats*), “acil eylem” (*Emergency action*) ve “kuralların ortadan kaldırılmasının birimler arasındaki ilişkilere etki etmesi” şeklinde üç içerik bulunmaktadır (Buzan, Wæver ve Wilde, 1998, s. 26). Ayrıca bir araştırmacının güvenikleştirme süreci içerisinde analiz edeceği üç öge bulunduğunu ileri sürerler. Bunlardan ilki referans nesnedir (*Referent object*). Okul'un temsilcilerine göre referans nesnesi, korunmasının zorunlu olduğu ve güvenlik tehdidinin yöneltildiği iddia edilen nesnedir. Bu bakımdan, referans nesnesini büyüklüğüne göre mikro, orta ve makro düzey olarak üçe ayıran okula göre, başarılı bir güvenikleştirme süreci açısından en işlevsel referans nesnesi devlet ve/veya millet gibi ögeler üzerinden inşa edilen orta düzeydeki referans nesnelere (Buzan, Wæver ve Wilde, 1998, s. 36-37). Fakat, burada önemli bir diğer husus ise Buzan vd.'nin dinleyici (*Audience*) olarak nitelendirdikleri kişi ya da topluluktur. Güvenikleştirme yaklaşımında dinleyici güvenikleştirici aktörün, başarılı bir güvenikleştirme için ikna etmesi gereken kişi ya da topluluktur (Buzan, Wæver & Wilde, 1998, s. 41). Nitekim, meselenin bir güvenlik meselesi olduğuna ve buna dair alınacak önlemlere son kertede bu kişi ya da topluluk karar verir.

Güvenikleştirmenin ikinci ögesi olarak kabul edilen güvenikleştirici aktör (*Securitizing actor*) ise güvenikleştirmenin temelinde yatan söz-edimini gerçekleştiren siyasetçi, bürokrat ya da hükümet gibi aktörlerdir. Bu noktada referans nesnesine nazaran güvenikleştirici aktörün tespit edilebilmesinin zorluğuna işaret eden Buzan vd., Gerçek güvenikleştirici aktörün, bireylere odaklanılarak değil, karar alıcı kolektiviteye odaklanarak tespit edilmesinin daha faydalı olduğunu öne sürmüşlerdir (Buzan, Wæver & Wilde, 1998, s. 40-41). Buzan'a göre başarılı bir güvenikleştirme için, tehdit söyleminin “*Elitler tarafından, sadece belirli bir yerden, kurumsal bir sesle...*” ileri sürülmesi gerekmektedir (Buzan, 2007, s. 75). Öte yandan Buzan vd., güvenikleştirmenin son ögesi olarak işlevsel aktörlere (*Functional actors*) dikkat çekmişlerdir. Nitekim bu aktörler, güvenikleştirici aktör olmayıp, güvenikleştirme sürecinde ciddi etkiye sahip olan medya ya da uluslararası şirketler gibi aktörlerdir. Bunun yanında bir kolaylaştırıcı faktörler (*Facilitating conditions*) vardır ki bu da güvenikleştirmeye dair yapılan söz-edimin dinleyici kitle tarafından benimsenmesini kolaylaştıran koşullardır (Buzan, Wæver & Wilde, 1998, s. 32, 36 ve 41). Ayrıca, güvenikleştirici aktörün güvenikleştirmeye dair harekete geçmesi ya da Kopenhag Okulu'nun adlandırmasıyla güvenikleştirici hamle, tedbir alınmasını gerektiren bir tehdidin belirlenerek, bu durumun dinleyici kitle tarafından da kabul edilmesi neticesinde başarıya ulaşabilir. Bir başka ifadeyle bir meselenin, yetkili bir kişi ya da organ tarafından sadece güvenlik meselesi olarak lanse edilmesi, o meselenin otomatik olarak güvenikleştirildiği

anlamına gelmemektedir. Bu noktada öznelerarası sosyal bir süreç olan güvenikleştirme süreci içerisinde ikna edilmesi gereken topluluk bir halk topluluğu olabileceği gibi bir siyasi partinin elit grubu gibi görece daha küçük bir topluluk da olabilir (Baysal & Lüleci, 2015, s. 81).

Kopenhag Okulu'na göre güvenikleştirme, daha fazla güvenlik sağlamayan ve esasen tercih edilmemesi gereken bir durumdur. Bu noktada daha fazla güvenlik için, meselelerin "Normal" siyasi düzlemde ele alınması gerektiğini yani bir başka ifadeyle güvenlik-dışlaştırılması gerektiğini savunurlar. Örneğin Waevar, İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa kıtasında yaşanan savaşızsız dönemi, Avrupalı devletlerin meseleleri güvenlik-dışlaştırmaları ile açıklamaktadır (Buzan, 2007, ss. 76-79).

Kopenhag Okulu'na göre söz-edimi, güvenlik tehdidine dair analizlerde merkezi bir yerdedir.⁴ Okulun benimsediği söz-edimi teorisi, temelde John L. Austin ve Jacques Derrida tarafından etkilenecek şekilde şekillenmiştir. Buna göre, güvenlik söz edimi ilk olarak bir tehdidin varlığına işaret eden, ikinci olarak o tehdidin normalin dışında tedbirlerle acil bir biçimde ele alınması gerektiğini öne süren ve üçüncü olarak da söz konusu tüm bu edimlerin kabul edildiği edim olmak üzere üç aşamalı bir süreçten geçer (Akgül-Açıkmeşe, 2011, s. 60-61). Bu noktada ilgili söz ediminin analizi güvenlik sorunlarının ortaya çıkarılabilmesi için gereklidir (Buzan, Wæver & Wilde, 1998, s. 24). Söylemin yazılı ya da sözlü olması bir farklılık arz etmez ki bu amaçla yapılan bir söylem analizi, kamu metinleri üzerinden ve doğrudan yazıldığı şeklinde, altında ya da üstünde farklı anlamlar aranmadan yapılır. Bir başka ifadeyle metnin olduğunun dışında bir anlam aranmaz (Wæver, 2005, s. 35).

Sula, güvenikleştirmeye dair literatürde genel olarak güvenikleştirme sürecinin analizi yöntem olarak beş aşamanın tercih edildiğini ileri sürmektedir. İlk olarak bir vaka tespiti yapılır ve ardından, ikinci olarak, hangi meselenin güvenikleştirildiği tespit edilir. Üçüncü olarak ise söz konusu bu güvenikleştirme sürecinde hangi aktör ya da aktörlerin yer aldığı tespit edilir. Söz konusu bu süreçlerin ardından ise dördüncü olarak, güvenikleştirmenin yapılışı yani söz-edim ile güvenikleştirme sürecini kolaylaştıran aktör ve/veya faktörler değerlendirilir (Sula, 2021, ss. 102-103).

3. Soğuk Savaş Sonrası Türkiye'nin Askeri Tezkere Kararları

Türkiye'de yürütme organı olarak bakanlar kurulu ve cumhurbaşkanlığı, doğrudan dış politikaya dair kararların alındığı ve konuyla ilgili yetkilerin toplandığı mevkiiler olarak bulunmaktadır. Fakat doğrudan TBMM'nin yetkili olduğu yurtdışına asker gönderme kararları bu noktada bir

4 Kopenhag Okulu'nun bu tutumunun birçok yazar tarafından çeşitli sebeplerle eleştirildiğini belirtmek gerekir. Örneğin bir grup yazar, söylemin yanı sıra imgelerin de güvenikleştirme sürecinde etkili olduğunu öne sürmüştür. Ayrıca güvenikleştirmeye bu açıdan bakıldığında, güvenikleştirici aktörün siyasal elitlerden ibaret olduğuna dair anlayış da yine bu yazarlarca sorgulanır ki onlara göre güvenikleştirmeye dair imgeleri yaratan medya gibi aktörler, pek âlâ güvenikleştirici aktörler de olabilirler. Bunun yanında salt olarak söyleme odaklanmanın fiziksel ya da bürokratik diğer tüm unsurları bir kenara bırakma anlamına geleceğini öne süren bazı yazarlar, böyle bir bakış açısının yeterli olmadığını iddia ederler (McDonald, 2008, s. 568-569).

istisnaya işaret etmektedir. Bu noktada, bir yasama organı olan TBMM'nin dış politika kararları bakımından iki temel yetkisi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, TBMM'nin toplanamadığı acil durumlar hariç, savaş ilân etmektir. TBMM'nin ikinci yetki ise TSK'yı yurtdışına gönderme ya da yabancı bir silahlı kuvvetin Türkiye'ye yerleşmesine dair kararların alınmasıdır ki bu 1961 yılından itibaren anayasal bir zorunluluk olarak belirlenmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, Md. 92). İşte aşağıda TBMM'nin bu izin verme yetkisinin Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrası güvenlik algılamaları çerçevesindeki analizi verilmiştir.

3.1. TBMM'nin Soğuk Savaş Sonrası Yurtdışına Asker Gönderme Kararları Profili (1990-2021)

Yukarıda verildiği gibi yurtdışına asker göndermeye dair kararların TBMM iznine 1961 yılında dahil edilmesinden Soğuk Savaş'ın bitimine kadar yalnızca üç askeri tezkere kararı bulunmaktadır. Bu çerçevede, Soğuk Savaş sonrası dönemden Ocak 2021 tarihine kadar toplamda 96 adet askeri tezkere kararı TBMM gündemine gelmiş; bunlardan 95 tanesi ise TBMM tarafından kabul edilmiştir. Bu süreç içerisinde 1 Mart 2003 Irak Tezkeresi, TBMM gündemine gelip reddedilen tek tezkere olarak tarihe geçmiştir. Ayrıca, TBMM kararları içerisinde yalnızca 759 numaralı karar TSK'nın yurtdışına gönderilmesini içermeksizin sadece yabancı bir gücün Türkiye'ye konuşlandırılmasına izin vermektedir (TBMM Kararı, 2003a). Bunun devamında geriye kalan 95 tezkerenin 56'unda yalnızca Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yurtdışına gönderilmesine izin verilirken, 39 tezkerede ise hem TSK'nın yurtdışına gönderilmesi hem yabancı bir askeri gücün Türkiye'ye konuşlandırılabilmesine dair izin verilmiştir.

TBMM tarafından kabul edilen 95 tezkerenin 61 tanesi Ortadoğu bölgesine yönelik kararlar olurken; 24 tanesi Afrika, 6 tanesi Orta Asya ve 4 tanesi de Avrupa bölgesine yöneliktir. Söz konusu bu bölgeler içerisinde *Tablo 1*'de de görüldüğü üzere, tezkereye en çok konu olan ülke 43 tezkere ile (Irak ve Suriye'nin birlikte ele alındığı tezkereler de dahil olmak üzere) Irak olmuştur. Onu, 15 tezkere ile Lübnan ve 14 tezkere ile Somali takip etmektedir.

Tablo 1. Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Askeri Tezkere Konu Olmuş Ülkeler

BÖLGELER	ÜLKELER	Tezkere Sayısı
ORTADOĞU	Irak	37
	Lübnan	15
	Irak-Suriye (Birleşik Tezkere)	6
	Suriye	2
	Filistin	1
	Ortadoğu Toplam	61

AFRİKA	Somali	14
	Orta Afrika Cumhuriyeti ve Mali (Birleşik Tezkere)	6
	Libya	3
	Kongo	1
	Afrika Toplam	24
AVRUPA	Arnavutluk	2
	Bosna-Hersek	1
	Kosova	1
	Avrupa Toplam	4
ORTA ASYA	Afganistan	5
	Azerbaycan	1
	Orta Asya Toplam	6
	Genel Toplam	95

Soğuk Savaş sonrası kabul edilen tezkere kararlarınının 30 tanesi koalisyon hükümetleri döneminde alınırken, geriye kalan 65 karar, tek başına iktidar olan siyasi partilerin kurduğu hükümetler döneminde alınmıştır (EK1: TBMM'nin Askeri Tezkere Kararları).

3.1.1. Soğuk Savaş Sonrası Gereçesi Türkiye'nin Güvenliği Olan Tezkereler

Hükümetler, söz konusu tezkereler bağlamında TBMM'den izin alırken, bunun gereçelerini de belirtmişlerdir. Söz konusu bu tezkerelerden hangilerinin gereçesinde Türkiye'nin güvenliği ya da Türkiye'ye yönelik bir güvenlik tehdidinin varlığı söz konusudur? Bu çerçevede, *Tablo 2*'de de verildiği üzere, 95 tezkere içerisinde temel gereçesi doğrudan Türkiye'nin güvenliği olmaksızın Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği (AB) ya da Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (*North Atlantic Treaty Organization – NATO*) NATO gibi uluslararası örgütler eliyle düzenlenen çok uluslu misyon/barış gücüne TSK'nın da katılması olan toplamda 46 tezkere kararı bulunmaktadır. Örneğin, 24 Mart 2011 tarihinde kabul edilen Libya tezkeresinin gereçesinde söz konusu bu ülkedeki olaylar karşısında BM Güvenlik Konseyi'nin ilgili kararına atıfla oluşturulan uluslararası çabalara katkı durumu söz konusudur. Hatta bu tezkerenin sonucunda Türkiye NATO'nun Libya operasyonunda da aktif bir şekilde rol almıştır (Yeşilyurt, 2013, s. 426-429). Bunun yanında iki tane tezkere ise, doğrudan Türkiye'nin ahdî hukukunun⁵ bir parçası olan antlaşmalar referans alınarak gereçelendirilmiştir. Örneğin 17 Kasım 2020 tarihli, 1272 karar numaralı Azerbaycan tezkeresinin en temel gereçesi olarak iki ülke arasında 16 Ağustos 2010 tarihinde imzalanan “Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Stratejik Ortaklık ve Karşılıklı Yardım Anlaşması” gösterilmektedir (TBMM Kararı, 2020c).

5 Ahdî hukuk, en temel anlamda, en az iki devlet tarafından uyulmakla yükümlü olunan bir rejim ve/veya statü oluşturan antlaşmalardan ihtiva eden hukuktur (Aksu & Çolak, 2019, s. 21).

Tablo 2. Tezkere Gerekçeleri

Tezkere Gerekçeleri	Sayı
BM/AB/NATO – Çokuluslu Misyon/Barış Gücü	46
Türkiye'nin Doğrudan Güvenliği (Terör, Ayrılıkçı Hareketler ve Düzensiz Göç ile Mücadele)	47
Doğrudan Türkiye'nin Ahdi Hukuku	2
Genel Toplam	95

Tüm bunların yanında ise, birincil gerekçesi Türkiye'nin güvenliği olarak verilmiş toplamda 47 adet askeri tezkere kararı bulunmaktadır. Bu tezkereler içerisinde 27 tezkere kararı ile en çok Irak bulunurken, onu 13 tezkere ile Somali izlemektedir. Bunun devamında Irak-Suriye birleşik olarak alınan 6 tezkere kararı bulunurken, Libya'ya ve Suriye'ye yönelik de 2 tezkere kararı alınmıştır.

4. Askeri Tezkere Kararları Çerçevesinde Türkiye'nin Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik [Tehdidi] Algısı

Yukarıda verilen ve temel gerekçesi Türkiye'nin güvenliği olan askeri tezkereler incelendiğinde, Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrası güvenlik tehdidi algısı nasıl analiz edilebilir? Hangi konu ve aktörler, bu algıda öne çıkmıştır? Bu hususta 1990'ların başından 2021 yılına kadar geçen süre içerisinde bir değişimden söz etmek mümkün müdür? Bu sorulara yukarıda verilen güvenikleştirme yaklaşımı çerçevesinde oldukça somut yanıtlar vermek mümkündür. Nitekim, özellikle gerekçesi güvenlik olan askeri tezkere önerilerinin TBMM tarafından kabul edilmesi, aynı zamanda, tezkerenin ilgili olduğu konunun da başarılı bir şekilde güvenikleştirilmesi anlamına gelmektedir. Öyle ki, bu tip askeri tezkere kararlarına ait metinlerin tamamında güvenikleştirmenin yukarıda verilen üç ögesini görmek mümkündür. Bu tip askeri tezkere kararlarında öncelikle bir konu ya da aktör varoluşsal bir tehdit olarak tanımlanıp (İlk öge) ardından da bu tehdide karşı acil eyleme geçilmesi (İkinci öge) doğrultusunda TSK'nın kullanılması gerektiğine dair bir vurgu bulunmaktadır. Tüm bunların etkisiyle, son öge olarak, olağanüstü tedbirlerin (TSK'nın Türkiye sınırlarının ötesine geçişi gibi) alınmasına dair gereklilik belirtilir. Bu çerçevede askeri tezkere metinlerinin tamamında dönemin yürütme organı güvenikleştirici aktör olarak yer alırken; orta düzey bir referans nesnesi olarak devlet ve/veya millet güvenliği vurgusu bulunmaktadır. Tüm bunların yanında, *Tablo 3*'te de görüldüğü gibi çalışmanın bu başlığı altında, ilgili meselelerin güvenikleştirilmelerine dair süreçler konularına göre güvenikleştirilen meseleler bakımından beş başlık altında gruplanarak her bir gruptaki tezkereler ayrı ayrı incelenmiştir.

Tablo 3. Soğuk Savaş Sonrası Temel Gerekçesi Türkiye'nin Güvenliği Olan Tezkerelerin Analiz Tablosu

Güvenikleştirilen Mesele	Tezkere Karar No	Güvenikleştirici Aktör	Kolaylaştırıcı Aktörler / Faktörler
Irak'ın Kuveyt'i İşgali ve İlhakı	107, 108, 126	Dönemin Yürütme Organı	Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın Kararlı Tutumu ve Hükümetin Meclis Çoğunluğunun Bulunması Irak ile İlişkilerde Sorunların Bulunuyor Olması Bölgesel ve Küresel Aktörlerin Irak'ın Karşısında Yer Alan Tutumları

I. Körfez Savaşı Sonrasında Kuzey Irak'taki Gelişmeler	180, 206, 245, 279, 325, 353, 371, 386, 409, 435, 452	Dönemin Yürütme Organı	Türkiye'nin 1988 ve 1991 Irak Toplu Göç Tecrübesi Terörle Mücadelenin Türkiye'nin Gündeminde Üst Sıralara Yerleşmesi
Irak'ın BM Yaptırım ve Denetim Rejimine Uymaması ve II. Körfez Savaşı	759, 763, 782	Dönemin Yürütme Organı	Bölgesel ve Küresel Aktörlerin Irak'ın Karşısında Yer Alan Tutumları Recep Tayyip Erdoğan'ın Kararlı Tutumu ve Hükümetin Meclis Çoğunluğunun Bulunması
Türkiye'nin Güney Kara Sınırlarındaki Gelişmeler	903, 929, 948, 975, 1005, 1025, 1026, 1047, 1049, 1098, 1128, 1162, 1199, 1231, 1266	Dönemin Yürütme Organı	Suriye'deki ve Irak'taki İstikrarsızlıklar PKK/YPG-PYD ve DEAŞ Örgütlerinin Türkiye'ye Olan Saldırıları
Aden Körfezindeki Korsanlık Faaliyetleri ve Libya'daki İstikrarsızlık	934, 956, 984, 1008, 1031, 1054, 1082, 1107, 1136, 1179, 1207, 1238, 1241, 1273, 1276	Dönemin Yürütme Organı	Konuyla İlgili BMGK Kararları Libya Hükümetinden Gelen Davet

4.1. Irak'ın Kuveyt'i İşgali ve İlhakı

Soğuk Savaş'ın hemen ardından Irak'ın Kuveyt'i işgal ve ilhakından II. Körfez Savaşına kadar geçen süreçte Türkiye'nin üç grup tezkere ile üç temel meseleyi güvenlikleştirdiği görülmektedir. Bunlardan ilk grubu oluşturan tezkereler, Irak'ın Kuveyt'i işgal ve ilhakının güvenlikleştirildiği ve metinsel olarak hemen hemen birbirinin aynısı 107, 108 ve 126 karar numaralı tezkerelerdir⁶. Söz konusu bu metinlerde Irak'ın Kuveyt'i işgal ve ilhakı, Türkiye'yi “*Yakından ilgilendiren*” bir gelişme ve bir “*Körfez krizi*” olarak tanımlanmıştır. Öte yandan, 107 numaralı tezkerede amaç olarak “*Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını...*” tehdit edebilecek unsurlara karşı bir önlem söz konusuyken, 108 ve 126 numaralı tezkerelerde bu ifade biraz daha yumuşatılarak “*...ülkemizin muhtemel tehlikelere karşı güvenliği...*” tezkerelerin temel amacı olarak öne çıkarılmıştır. Aynı şekilde, 107 numaralı tezkerede ileri sürülen bir başka gerekçe olarak “*Ülkemize bir tecavüz vuku halinde derhal mukabele edilmesi...*” ifadesi kullanılırken, 108 ve 126 numaralı tezkerelerde “*İleride telafisi güç bir durumla karşılaşmamaya yönelik süratli ve dinamik bir politika izlenmesine yardımcı olmak üzere...*” ifadesi tercih edilmiştir. Hatta, 126 numaralı tezkerede, tezkerenin amaçları arasında, diğerlerinden farklı olarak, “*...Ortadoğu'da barışın ve istikrarın yeniden tesisi için 678 sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararını desteklemek...*” ifadesine de yer verilmiştir. Tüm bunlar göstermiştir ki dönemin Türkiye hükümeti, Irak'ın Kuveyt'i işgal ve ilhakını kendi varlığına dair bir güvenlik tehdidi olarak görmüş ve bu hususa dair olağanüstü tedbirlerin alınması gerektiğine TBMM'yi ikna etmek istemiştir. Bu hususta söz konusu bu temel tehdit karşısında alınacak olağanüstü tedbir olarak ise “*Silahlı Kuvvetlerin kullanılması, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesi veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunması konularında...*” hükümete izin verilmesi ön görülmüştür. Neticede, 107 karar numaralı

6 İlgili tezkerelerin tam metinleri için bakınız: TBMM Kararı, 1990a; TBMM Kararı, 1990b; TBMM Kararı, 1991.

tezkere 12.08.1990; 108 karar numaralı tezkere 05.09.1990 ve 126 karar numaralı tezkere 17.01.1991 tarihlerinde TBMM tarafından kabul edilerek meselenin güvenlikleştirilmesi süreci tamamlanmıştır. Söz konusu bu üç tezkerenin kabul edilmesi ve dolayısıyla Irak'ın Kuveyt'i işgalinin başarılı bir şekilde güvenlikleştirilmesine dair kolaylaştırıcı faktörler arasında ise ilk sırada Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın bu doğrultudaki ısrarlı tutumu ile hükümetin meclis çoğunluğuna sahip olması gelmektedir. Örneğin Özal, 1 Eylül 1990 tarihindeki TBMM'nin açılışında, kullandığı “...*Hükümete, Anayasamızın 92 nci maddesinde kayıtlı, savaş hali ilanı izni hariç, diğer izinlerin verilmesini tavsiye ediyorum...*” ifadeyle, açıkça 108 karar numaralı tezkerenin kabulünü istemiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1990, s. 13). Güvenlikleştirmeyi kolaylaştırıcı bir başka faktör ise, özellikle 1980'lerden itibaren Irak ile yaşanan su sorunu, Kuzey Irak Kürtlerine dair sorunlar ve Irak'ın silah kapasitesindeki artışın, iki ülke arasındaki ilişkileri oldukça kötü bir noktaya getirmiş olmasıdır (Balci, 2017, ss. 199-203). Son olarak, bir başka kolaylaştırıcı faktör ise bölgesel ve küresel aktörlerin Irak'ın Kuveyt'i işgaline en başından itibaren ciddi bir biçimde karşı çıkmasıdır. Öyle ki, işgalin aynı günü Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK), ortak bir karara imza atarak Irak'ı saldırgan bir devlet olarak nitelemiş ve ambargo kararı almıştır. Bu noktada Soğuk Savaş'ın bittiği ve Türkiye'nin stratejik konumunun tartışılmaya başlandığı bir dönemde Irak'ın Kuveyt'i işgalinin güvenlikleştirilerek çeşitli tedbirler alınması, Türkiye karar alıcısı tarafından, Türkiye'nin yeni uluslararası sistemde de önemli bir role sahip olabileceğinin kanıtı olarak öne sürülmüştür. Örneğin Özal'ın yukarıda verilen konuşmasındaki şu cümleler bunu kanıtlar niteliktedir: “...*Türkiye, bölgesinde bir istikrar unsuru, güçlü bir ülkedir; hem Batı, hem Doğu nezdinde vazgeçilmez bir ülkedir ve aralarında bir köprüdür. Hadiseler bu gerçeği bir kere daha gözler önüne sermiştir...*” (TBMM Tutanak Dergisi, 1990, s. 12).

4.2. Körfez Savaşı Sonrasında Kuzey Irak'taki Gelişmeler

Öte yandan, yukarıda da verildiği gibi, I. Körfez Savaşı sonrasındaki Kuzey Irak'ta meydana gelen gelişmeler, Türkiye açısından bir başka güvenlik sorununu ortaya çıkartmıştır. Bu çerçevede 1992'den 2003 yılına kadar *Tablo 3*'de de görüldüğü üzere toplamda 11 askeri tezkere kararı TBMM tarafından kabul edilmiştir. Gerekçe metinlerinin hemen hemen birbirinin aynısı olduğu bu tezkerelerde Türkiye'nin I. Körfez Savaşı sonrası Kuzey Irak'ta meydana gelen olayları ve güç boşluğunu PKK'yı kasten “*Terör örgütünün*” çeşitli faaliyetleri ve “*Toplu göç*” unsuru olarak iki temel gerekçe ile güvenlikleştirdiği görülmektedir. Yalnızca 1996 yılındaki 409 ve 452 karar numaralı askeri tezkere metinlerinde “...*Kuzey Irak'taki otorite boşluğundan yararlanan terör örgütünün...*” Türkiye'deki faaliyetlerini arttırması I. Körfez Savaşı sonrası Kuzey Irak'ta meydana gelen olayları güvenlikleştirmenin gerekçeleri arasında verilmiştir. Öte yandan, Kuzey Irak'tan gelebilecek ve Türkiye'nin sınır güvenliğini, ekonomik ve sosyal düzenini tehdit edebilecek bir “*toplu göç hareketini*” caydırmak, ilgili dönemdeki tezkerelerin en temel gerekçelerinden birisini oluşturmaktadır. Söz konusu bu 11 tezkerede tüm bu güvenlik tehditleri ve insan hakları gibi diğer gerekçeler verildikten sonra, “*Provide Comfort II huzur hârekâtı*” ile Türkiye'de bulunan yabancı kuvvetlerin kalış sürelerinin uzatılması ile Türkiye'deki statülerine dair her türlü yetkinin Bakanlar Kurulu'na verilmesine dair bir teklif bulunmaktadır. Bir başka ifadeyle, huzur hârekâtı,

tüm bu tehditler karşısında alınması gereken olağanüstü bir tedbir olarak dönemin hükümetleri tarafından TBMM'ye sunulmuştur. Neticede, bahsi geçen bu 11 tezkerenin her birinin TBMM tarafından kabul edilmesiyle, I. Körfez Savaşı sonrası Kuzey Irak'ta yaşanan gelişmelerin ve oluşan güç boşluğunun Türkiye tarafından güvenlikleştirilmesi süreci tamamlanmıştır.

Söz konusu bu güvenlikleştirme süreci incelendiğinde, belli başlı aktör ya da olayların kolaylaştırıcı bir etki gösterdiği görülmektedir. Her şeyden önce en temel kolaylaştırıcı faktör, Türkiye'nin Kuzey Irak'tan gelen 1988 ve 1991 yıllarındaki göç dalgasını tecrübe etmiş olmasıdır (Uzgel, 2010, s. 260). Nitekim yukarıda da verildiği üzere, ilgili 11 tezkerenin tamamında 1991 yılında Kuzey Irak'tan Türkiye'ye doğru gerçekleşen göç hareketine şu ifadelerle atıfta bulunulmuştur: "*Körfez savaşını takiben Kuzey Irak'da meydana gelen olaylar sonucunda ülkemize yönelen ve sınırlarımızın fiziki güvenliğini tehdit etmekle kalmayıp, aynı zamanda ekonomik ve sosyal düzenimizi de zorlayacak boyutlara erisen toplu göç hareketinin tekrarına...*" (TBMM Kararı, 1992). Buradan da anlaşılacağı üzere, Türkiye'nin geçmiş yıllardaki toplu göç tecrübesi, böylesi bir durumun yeniden yaşanmaması için alınacak olağanüstü tedbirler noktasında bir referans noktası olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte, söz konusu bu güvenlikleştirme sürecinde bir başka kolaylaştırıcı faktör, Türkiye'nin 1990'lı yıllarda terörle mücadelesinin önemli bir boyuta ulaşarak kamuoyunun gündeminde ciddi bir biçimde yer etmesidir. Nitekim, o dönemde Türkiye'nin gerek askeri ve sivil kayıpları önemli bir oranda artmış gerekse de Türkiye'nin PKK'ya yönelik geniş çaplı askeri operasyonları önemli ölçüde artmıştır. Böylece, 409 ve 452 karar numaralı tezkerelerde görüldüğü gibi Türkiye'nin terörle mücadelesi I. Körfez Savaşı sonrası Kuzey Irak'ta yaşanan gelişmelerin güvenlikleştirilerek olağanüstü tedbirlerin alınması noktasında kolaylaştırıcı bir etken olarak kullanılmıştır.

4.3. Irak'ın BM Yaptırım ve Denetim Rejimine Uymaması ve II. Körfez Savaşı

I. Körfez Savaşı sonrasında Kuzey Irak'ta meydana gelen gelişmeler kadar, savaş sonrası Irak'a uygulanan uluslararası yaptırım ve denetim mekanizması da Türkiye'yi yakından ilgilendirmiştir. Bununla alakalı olarak 759, 763 ve 782 numaralı askeri tezkereler TBMM tarafından kabul edilmiştir.⁷ 2003 yılında kabul edilen 759 karar numaralı askeri tezkere göstermektedir ki Irak'ın bu yaptırım ve denetim mekanizmalarına uymuyor oluşu, Türkiye açısından bir güvenlik tehdididir. Nitekim, 759 numaralı tezkerede bu husus şu ifadelerle belirtilmiştir: "*Irak'ın... yaptırım ve denetim rejiminden kaynaklanan yükümlülüklerini tam olarak yerine getirmemesinden kaynaklanan sorunların sürmesi... Türkiye'yi olumsuz yönde etkilemekte ve ciddi güvenlik riski oluşturmaktadır.*" İşte 759 numaralı tezkereye göre, söz konusu bu tehdit karşısında "*Türkiye'nin temel hak ve çıkarlarına ve uluslararası sorumluluklarına uygun etkili bir siyaset izlemesi ve... gerekli tedbirlerin... alınabilmesi için hazırlıkların buna göre yürütülmesi bir zarurettir.*" Tezkerede belirtilen bu tedbir ise ABD askerinin çeşitli askeri üs ve limanları yenileme ve geliştirmek üzere 3 ay süreyle Türkiye'de bulunmasıdır (TBMM Kararı, 2003a).

⁷ İlgili tezkereler için bakınız: TBMM Kararı, 2003a; TBMM Kararı, 2003b; TBMM Kararı 2003c.

Öte yandan, yine 2003 yılında kabul edilen 763 ve 782 karar numaralı askeri tezkere kararlarında ise II. Körfez Savaşı Türkiye açısından bir güvenlik riski barındırdığı öne sürülerek güvenleştirilmiştir. Nitekim, söz konusu bu güvenleştirilmenin en temel gerekçesi, PKK'nın bölgedeki otorite boşluğundan yararlanarak Irak'ta kendisine daha geniş bir alan bulmasını engellemek olmuştur. Nitekim söz konusu bu tezkerede ilk defa açıkça devlet dışı bir aktörün ismi verilerek, PKK/KADEK, Türkiye için doğrudan bir güvenlik tehdidi oluşturduğu ifade edilmiştir. Bu çerçevede, ilgili tezkerelerde verilen güvenlik tehditleri karşısında, TSK'nın Irak'a gönderilmesi alınabilecek olağanüstü bir önlem olarak verilmiştir. Hatta 763 numaralı tezkerede, yabancı askeri kuvvetlerin hava araçlarının Türk hava sahasını kullanabilmeleri de, II Körfez Savaşından kaynaklı güvenlik tehditleri karşısında alınan bir başka olağanüstü tedbir olmuştur. Yukarıda verilen söz konusu bu üç askeri tezkerenin TBMM'de yapılan oylamalar sonucunda kabul edilmesiyle de tüm bu güvenleştirme süreçleri başarılı bir biçimde tamamlanmıştır. İlgili tezkerelerin kabul edildiği dönem incelendiğinde ise kolaylaştırıcı aktör/faktör olarak iki temel hususun öne çıktığı görülmektedir. İlk olarak, Irak'ın BM yaptırım ve denetim mekanizmasının dışında hareket ettiğine dair çok ciddi bir bölgesel ve uluslararası konsensüsün bulunuyor olması, bu meselenin savaşa doğru ilerleyen bir kriz olarak ilerlemesine önemli bir katkı yapmıştır. Bu noktada ABD'nin Irak'a olan baskıyı, özellikle 11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrası, giderek arttırması, Irak'ın bölgesel ve uluslararası güvenlik gündemi bakımında hep üst sıralarda tutmuştur. Nitekim, ABD'nin olası bir Irak harekâtında Türkiye üzerinden bir cephe açılması talebi ilk olarak 19 Mart 2002'de dönemin ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney'nin Türkiye ziyaretinde dile getirilmiş ve sonrasında 13 Ocak 2003 tarihinde resmi bir yazı olarak iletilmiştir. Hatta iki ülke arasında bu hususta iki ülke hükümetleri arasında bir ön mutabakat dahi imzalanmıştır (Bölükbaşı, 2008, s. 19, 24 ve 27). Söz konusu bu askeri tezkerelerin kabul edilmesini kolaylaştıran bir ikinci unsur ise, dönemin iktidar partisinin genel başkanı ve başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Türkiye'nin ABD'nin Irak konusundaki isteklerinin kabul edilmesi noktasındaki kararlı tutumu olmuştur. Her ne kadar kendi partisi içerisindeki bazı önemli isimler buna karşı çıkmış olsa da Recep Tayyip Erdoğan'ın söz konusu bu tezkerelerin kabul edilmesine yönelik TBMM mensuplarına önemli bir yönlendirici etkisi olmuştur.

4.4. Türkiye'nin Güney Kara Sınırlarındaki Gelişmeler

II. Körfez Savaşının ardından Türkiye, önce Irak sonra da Suriye'deki gelişmeler olmak üzere güney kara sınırlarında meydana gelen meseleleri acil tedbir alınması gereken bir güvenlik tehdidi olarak görmüş ve güvenleştirilmiştir. II Körfez Savaşı sonrası 2007 yılında Irak'a yönelik askeri tezkereler yeniden TBMM gündemine gelmiş, 2012 yılında ise Suriye'ye yönelik askeri tezkereler ilk defa TBMM gündemine gelmiştir ki bu hususta toplamda 15 tane askeri tezkere kabul edilmiştir. Hatta 2015 yılında kabul edilen 1098 karar numaralı askeri tezkeredeki *"Türkiye'nin güney kara sınırı boyunca ulusal güvenliğimize dönük risk ve tehditler artmaktadır"* şeklinde bir ifade ile Irak ve Suriye'ye yönelik izinler tek bir tezkere metni altında toplanmıştır (TBMM Kararı, 2015). Söz konusu bu 15 askeri tezkere incelendiğinde iki temel hususun güvenleştirildiği görülmektedir. İlk olarak, başta PKK olmak üzere Suriye ve Irak'taki terör örgütlerinin varlığı

Türkiye açısından acil tedbir alınması gereken bir güvenlik tehdidi olarak ileri sürülmüştür. Örneğin 1098 karar numaralı askeri tezkere kararında bu husus şöyle ifade edilmiştir: “...*Irak'ın kuzey bölgesinde silahlı PKK terör unsurları varlığını sürdürmektedir. Suriye ve Irak'ta diğer terör unsurlarının sayısı ve ortaya koydukları tehditte de önemli artış gözlenmektedir...*” (TBMM Kararı, 2015). Öte yandan Türkiye, PKK'nın haricinde, Irak ve Şam İslam Devleti (DEAŞ) ve PKK'nın Suriye uzantısı olarak görülen Suriye Demokratik Birlikte Partisi (PYD) ve onun silahlı kolu olan Halk Koruma Birlikleri (YPG) gibi örgütlerin de Suriye ve Irak'taki faaliyetlerini bir güvenlik tehdidi olarak görmüştür (TBMM Kararı, 2020b). Bunun yanında söz konusu bu 15 askeri tezkere incelendiğinde, Türkiye'nin güvenleştirdiği ikinci temel husus Suriye'de yaşanan krizdir. Suriye'deki istikrarsızlık, ilk defa 1025 karar sayılı askeri tezkerede geçen şu ifadelerle 2012 yılında güvenleştirelmıştır: “*Suriye'de devam etmekte olan krizin bölgesel istikrar ve güvenliğe olduğu kadar, ulusal güvenliğimize menfi etkisi giderek artan şekilde görülmektedir.*” (TBMM Kararı, 2012). Bu tarihten itibaren Suriye'de krizi güvenleştirmeye yönelik kabul edilen yedi tane askeri tezkerede, gerekçe olarak, Suriye rejiminin askeri faaliyetleri, Suriye'deki terör örgütlerinin varlığı ve Suriye'den Türkiye'ye yönelik kitlesel göç hareketleri verilmiştir. Burada önemli olan husus, Türkiye tarihinde kabul edilen askeri tezkereler arasında ilk defa bu tezkerelerde doğrudan bir devletin/rejimin güvenlik tehdidi olarak görülmüş olmasıdır. Nitekim, 1025 sayılı askeri tezkere kararında

“...Suriye Arap Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerince yürütülen askeri harekâtlar kapsamında, 20 Eylül 2012 tarihinden itibaren ülkemiz topraklarına da saldırgan eylemler yönelmiş... Ülkemiz topraklarına yönelik söz konusu saldırgan eylemler silahlı saldırı eşiğindedir. Bu durum, ulusal güvenliğimize ciddi tehdit ve riskler oluşturan bir aşamaya ulaşmıştır...”

ifadeleriyle Suriye'nin Türkiye açısından güvenlik tehdidi üreten bir hasım aktör olduğu belirtilmiştir (TBMM Kararı, 2012). Ayrıca yine bir diğer önemli husus, Suriye'deki krizden kaynaklı olarak ilk defa kimyasal silahların kullanımına dair bir güvenlik tehdidi, 1047 sayılı tezkere kararıyla birlikte, Türkiye açısından güvenlik tehdidi olarak ortaya konulmuş olmasıdır. (TBMM Kararı, 2013).

Tüm bunlarla birlikte söz konusu bu iki temel güvenleştirme konusu bakımından Suriye'deki ve Irak'taki istikrarsızlıklar ve söz konusu PKK/YPG-PYD ve DEAŞ örgütlerinin Türkiye'ye olan saldırıları en temel kolaylaştırıcı faktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin sadece 2016 yılında bu örgütlerin Türkiye'deki eylemlerinde 500'e yakın insan hayatını kaybetmiştir (Deutsche Welle Türkçe, 2017). Bu bakımdan, hem söz konusu bu tehdit hem de Suriye'deki istikrarsızlıktan doğan güvenlik tehditleri karşısında alınacak acil ve olağanüstü tedbir olarak TSK'nın yurtdışına gönderilmesi ve gerektiğinde yabancı bir gücün Türkiye'ye konuşlandırılabilmesi ilgili tüm askeri tezkerelerde belirtilmiştir.

4.5. Aden Körfezindeki Korsanlık Faaliyetleri ve Libya'daki İstikrarsızlık

Somali ve Libya'ya yönelik TBMM tarafından kabul edilen toplamda 15 askeri tezkere, yukarıda verilen tezkerelerden hem güvenlik tehdidi hem de yönelik olduğu bölge/ülke bakımından farklılık göstermektedir. Bu askeri tezkerelerde öne çıkartılan en temel güvenlik tehdidi, Türkiye'nin “*ticari ve ekonomik menfaatlerine*” yöneliktir. Nitekim ilk defa 2009 yılında 934 karar numaralı askeri tezkere ile TBMM gündemine gelen ve toplamda 13 defa aynen tekrarlanan Somali tezkerelerinin temel gerekçesi “*Aden Körfezi, Somali karasuları ve açıkları, Arap Denizi ve mücavir bölgelerde seyreden ticari gemilere yönelik korsanlık/deniz haydutluğu... Ülkemizin ticari ve ekonomik menfaatlerini de olumsuz etkileyen bir boyut kazanmıştır...*” şeklinde ifade edilmiştir (TBMM Kararı, 2009). Bununla birlikte, 2020 yılında kabul edilen 1238 ve 1273 karar sayılı Libya tezkerelerinin de temel gerekçesi Türkiye'nin ekonomik çıkarlarının korunması olmuştur. Nitekim söz konusu bu tehdit “*...Libya Ulusal Ordusuna bağlı unsurlar, Libya'da faaliyet gösteren Türk şirketleri... Türk vatandaşları ile... Türk bandıralı gemiler gibi Türk çıkarlarının hedef alınacağı yönünde açıklamalarda bulunmaktadır*” şeklindeki ifade ile açıkça belirtilmiştir. Bunun yanında yine ekonomik boyutu ön plan çıkan bir başka gerekçe ise şu şekilde ifade edilmiştir: “*...Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırasıyla daha da gelişen iki ülke arasındaki... Köklü ilişkiler dikkate alındığında, Libya'da ateşkes ve barışın tesisi ile istikrarın sağlanması Türkiye açısından büyük önemi haizdir.*” (TBMM Kararı, 2020a). Özetle, gerek Somali gerekse de Libya tezkereleri farklı coğrafyalara yönelik olsalar da temelde Türkiye'nin ekonomik çıkarlarının tehlike altında olduğuna dair bir söylem içermesi bakımından birbirlerine benzer bir yapıya sahiptirler. Söz konusu tehditler karşısında alınması istenilen olağanüstü tedbir ise TSK'nın ilgili bölgelere gönderilmesidir. Bu noktada, Somali tezkerelerinde TSK'nın bölgede yapacağı görevler keşif, ticaret gemilerine koruma sağlamak, korsan gemilerine müdahale etmek gibi bir takım keskin çizgilerle açıkça belirlenmesine rağmen, Libya tezkeresinde TSK'nın üstleneceği görevin sınırları açıkça belirtilmemiştir. Sonuç itibarıyla söz konusu bu 15 askeri tezkere TBMM tarafından kabul edilmesiyle birlikte, yukarıda verilen güvenikleştirme süreci tamamlanmıştır.

Aden Körfezindeki korsanlık faaliyetleri ve Libya'daki istikrarsızlığın güvenikleştirilerek Türkiye'nin olağanüstü bir önlem almasının yolunun açılmasındaki kolaylaştırıcı aktör/faktörler neler olmuştur? Bir kere her şeyden önce, tüm bu tezkerelerde uluslararası hukuka ve özellikle BMGK tarafından alınan kararlara yoğun bir atfı vardır ki söz konusu bu kararlar bu hususta güvenikleştirici aktör açısından önemli bir kolaylaştırıcı unsur olmuştur. Örneğin, her ne kadar Türkiye'nin ticari çıkarlarının tehdit altında olduğu belirtilmişse de Somali tezkereleri esasen TSK'nın BMGK'nın 1816, 1838, 1844, 1846 ve 1851 sayılı kararları çerçevesinde oluşturulan uluslararası misyona katılımını öngörmektedir ki bu misyona katılımın “*uluslararası ve milli sorumluluklar*” gereği olduğu vurgulanmıştır (TBMM Kararı, 2009). Aynı şekilde Libya tezkerelerinde de BMGK'nın 2259 (2015) sayılı kararınca Libya Ulusal Mutabaka Hükümeti'nin “*Libya'yı temsil eden tek ve meşru hükümet*” olduğu vurgulanmıştır. Bununla birlikte söz konusu bu hükümetin “*... Libya'nın bütünlüğü ve istikrarına yönelik tehditler, DEAŞ, El-Kaide ve diğer terör örgütleri, yasadışı silahlı gruplar ile yasadışı göç ve insan ticaretiyle mücadelede Türkiye'den askeri*

destek talebinde...” bulunmuş olması da yine tezkerelerde vurgulanan bir başka kolaylaştırıcı etken olmuştur (TBMM Kararları, 2020a).

5. Sonuç

Bu çalışmada, Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrasındaki güvenlik tehdidi algılamaları, TBMM tarafından kabul edilen askeri tezkere kararları üzerinden, Kopenhag Okulu'nun güvenikleştirme yaklaşımı çerçevesinde incelenmiştir. Bu çerçevede, Soğuk Savaş'ın bitiminden 2021 yılına kadar geçen süreç içerisinde toplamda 96 tane askeri tezkere kararı TBMM'nin gündemine gelirken, bunlardan 95 tanesi TBMM tarafından kabul edilmiştir. Öyle ki, bu askeri tezkerelerin 46 tanesi, konu bakımından, çokuluslu misyon ya da barış güçlerine TSK'nın katılımını öngörürken, 2 tanesi doğrudan Türkiye'nin ahdi hukukuna gönderme yapmaktadır. Öte yandan, temel gerekçesi güvenlik olarak belirtilen toplam 47 askeri tezkere bulunmaktadır. Söz konusu bu askeri tezkereler içerisinde en çok Ortadoğu bölgesine yönelik kabul edilen askeri tezkereler bulunmaktadır. Ülke bazında ise toplamda 43 askeri tezkere ile Irak (Suriye ile birleşik tezkereler de dahil edildiğinde) Türkiye'nin en çok askeri tezkere kararı aldığı ülke olmuştur.

Bu noktada, Soğuk Savaş sonrasında kabul edilen askeri tezkereler incelendiğinde, güvenikleştirilen meseleleri dört başlık altında toplamak mümkündür. Türkiye, ilk olarak, Irak'ın Kuveyt'i işgali ve ilhakını bir güvenlik tehdidi olarak görmüş ve buna dair kabul ettiği üç askeri tezkere ile meseleyi başarılı bir biçimde güvenikleştirmiştir. Dönemin yürütme organı tarafından güvenikleştirilen bu mesele, Türkiye açısından yaşamsal bir tehdit olarak görülmüş bu nokta TSK'nın gerektiği taktirde yurtdışına gönderilmesi ya da yurtdışından Türkiye'ye asker yerleştirilebilmesini alınması gereken olağanüstü önlemler olarak sıralamıştır. Bu noktada özellikle güvenikleştirici aktörlerden dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın kararlı tutumu ve hükümetin meclis çoğunluğunu elinde bulunduruyor olması, kolaylaştırıcı etkenler olarak ortaya çıkmaktadır.

Öte yandan, Türkiye I. Körfez Savaşı sonrası Kuzey Irak'taki gelişmeleri de, ikinci olarak, kendisi açısından bir güvenlik tehdidi olarak görmüş ve bunu kabul ettiği 11 tezkere ile başarılı bir biçimde güvenikleştirmiştir. Söz konusu bu güvenikleştirme süreçlerinde askeri tezkere gerekçelerini hazırlayarak TBMM'ye sunan dönemin hükümetleri (güvenikleştirici aktör), “*Terör örgütünün*” Kuzey Irak'taki faaliyetlerini ve “*Toplu göç*” unsuru en temel güvenlik tehdidi olarak ileri sürmüş ve TBMM'yi olağanüstü bir önlem olarak TSK'nın yurtdışına gönderilebilmesi bakımından ikna etmiştir. Burada kolaylaştırıcı unsur olarak bir taraftan Türkiye'nin daha önce Kuzey Irak'tan aldığı toplu göçler bulunurken bir taraftan da ilgili dönemde PKK ile mücadelenin Türkiye'nin gündeminde en üst sıralarda bulunuyor olması bulunmaktadır.

Tüm bunlarla birlikte Türkiye Irak'ın BM yaptırım ve deneyim rejimine uymaması ve II. Körfez savaşını kendisi açısında temel bir güvenlik tehdidi olarak görerek, güvenikleştirmiş ve buna yönelik olağanüstü önlemler almıştır. Nitekim Irak'ın BM yaptırım rejimine uymamasında kaynaklanan riskler ve ardından başlayan II. Körfez Savaşı ile karşılaşılan tehdit karşısında

dönemin hükümeti bir taraftan TSK'nın bu bölgeye gerektiği taktirde gönderilebilmesini bir taraftan da yurtdışından Türkiye'ye asker yerleştirilebilmesini alınacak olağanüstü tedbirler olarak askeri tezkere metinlerine eklemiş ve dinleyici kitleyi buna ikna etmiştir. Nitekim bu çerçevede kabul edilen üç askeri tezkerenin kabul edilmesindeki en temel kolaylaştırıcı faktörler, uluslararası kamuoyunun Irak karşısındaki tutumu ile dönemin AK Parti Genel Başkanı ve Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın kararlı tutumu gösterilebilir.

2007 yılına gelindiğinde ise, bölgesel bir değişim olmaksızın, askeri tezkerelerin temel güvenlik tehdidi olarak gördüğü aktörler bakımından bir değişimden söz edilebilir. Bu dönem, Türkiye güney kara sınırındaki gelişmeleri varoluşsal bir tehdit olarak göyerek güvenikleştirmiştir. Bu noktada bir güvenlik tehdidi olarak PKK ilk defa askeri tezkere metinlerinde ismiyle birlikte yer almıştır. Hatta PKK'nın uzantısı olarak görülen YPG-PYD ile DEAŞ örgütleri de doğrudan askeri tezkerelerde yer almıştır. Ayrıca yine askeri tezkereler tarihinde ilk defa bir devlet, Suriye rejimi, Türkiye'ye karşı varoluşsal bir tehdit olarak 1025 karar numaralı tezkerede yer almıştır. Böylece 2007 yılından itibaren Türkiye'ye yönelik güvenlik tehdidinin aktörlerinin netleşerek çeşitlendiği görülmektedir. Burada da özellikle Suriye ve Irak'ta oldukça derinleşen istikrarsızlıklar ile söz konusu bu terör örgütlerinin Türkiye'deki artan seviyedeki eylemleri, kolaylaştırıcı iki unsur olarak ön plana çıkmaktadır.

Son olarak Türkiye'nin, diğer tüm tezkerelerden farklı olarak, ticari ve ekonomik faaliyetlerine yönelik bir tehdidin varlığını öne sürerek, Aden Körfezi'ndeki korsanlık faaliyetlerini ve Libya'daki istikrarsızlığı güvenikleştirdiği görülmüştür. Bu çerçevede, Aden Körfezi ve civarında Türk bandıralı gemilere yapılan korsanlık saldırıları ile Libya'daki Türk varlığına yapılan saldırılar söz konusu bu askeri tezkerelerdeki temel güvenlik tehditleri olarak öne çıkmaktadır. TBMM, bu tehditlerle mücadele kapsamında, Somali ve Libya'ya TSK'nın gönderilmesini içeren toplamda 15 askeri tezkere kabul etmiştir. Bu tezkerelerin kabul edilmesinde temelde BMGK'nın gerek Somali açıklarında oluşturduğu uluslararası görev gücüne dair kararlarının bulunması gerekse de Libya'da BMGK tarafından tanınan meşru hükümetin Türkiye'den askeri destek talebinden bulunmuş olması kolaylaştırıcı iki temel faktör olarak öne çıkmaktadır.

Tüm bunlar göstermektedir ki Soğuk Savaş sonrası Türkiye'nin güvenlik algılamalarını şekillendiren en temel husus, Türkiye'nin güney kara sınırındaki güç boşluğudur. Nitekim buradaki boşluktan yararlanan PKK/YPG/PYD ve DEAŞ gibi örgütler, Türkiye'nin güvenlik algısını şekillendiren en temel aktörler olmuşlardır. Bunun yanı sıra yine bu bölgeden Türkiye'ye doğru gelişen toplu göç hareketleri, Türkiye'nin güvenlik algısını şekillendiren bir başka unsur olarak öne çıkmaktadır. Elbette ki söz konusu bu dönemde Türkiye'nin güvenlik algısı yalnızca askeri tezkerelere konu olmuş ülke veya aktörlerce şekillenmemişse de askeri tezkere kararları çerçevesinde söz konusu bu hususlar bir süreklilik unsuru olarak öne çıkmaktadır. Öte yandan, 2009 yılı sonrasında ekonomik ve ticari menfaatlere yönelik tehditler ve Suriye krizi ile birlikte yeni aktörlerin Türkiye'ye tehdit edebilir hale gelmeleri, Türkiye'nin güvenlik algılamaları ciddi bir değişimi de beraberinde getirmiştir. Bunun yanında tüm bu başarılı güvenikleştirmelerde,

güvenlik tehdidi bakımından, askeri sektör söz konusu iken, aynı zamanda, ekonomik ve toplumsal sektör de tezkere metinlerinde zaman zaman vurgulanan hususlar olmuştur.

Kaynakça

- Akgül-Açıkmeşe, S. (2011). Algı mı, söylem mi? Kopenhag okulu ve yeni klasik gerçekçilikte güvenlik tehditleri, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 8 (30), 43-73.
- Aksu, F. & Y. Çolak (Kış 2019). Dış politika krizlerinde ahdi hukuk: Kıbrıs ve Nahçıvan krizleri. *bilig – Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (88), 19-54. <https://doi.org/10.12995/bilig.526759>.
- Baldwin, A. D. (1997). The concept of security. *Review of International Studies*, 23 (1), 15. <https://doi.org/10.1017/S026.021.0597000053>.
- Baran, T. (2018). Türkiye’de güvenlik söyleminin kuruluşu: TBMM tutanakları üzerinden bir inceleme (1978-2002). (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi).
- Baysal, B. & Ç. Lüleci (2015). Kopenhag Okulu ve güvenikleştirme teorisi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 11 (22), 61-96.
- Buzan, B., (2007). Securitization and desecuritization. İçinde B. Buzan ve L. Hansen (Eds), *International security: Widening security* (ss. 66-98), c. 3, London: SAGE Publications.
- Bölükbaşı, D. (2008). *1 Mart vakası: Irak tezkeresi ve sonrası*. 6. Baskı. İstanbul: Doğan Kitap.
- Buzan, B., O. Wæver & J. Wilde. (1998). *Security: A new framework for analysis*. Boulder: Lynne Rienner Publication.
- Denk, E. (2011). *Silahlı kuvvet kullanımıyla ilgili TBMM kararları*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Deutsche Welle Türkçe (2017). 2016’da Türkiye’yi sarsan saldırılar, <https://www.dw.com/tr/2016da-t%C3%BCrkiyeyi-sarsan-sald%C4%B1r%C4%B1lar/a-36966926> (Erişim Tarihi: 01.07.2021).
- Gözler, K. (2018). *Türk anayasa hukuku*. 2. Baskı. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Gürpınar, B. (2010). Türkiye’de milli güvenlik söyleminin dış politikada işlevselleştirilmesi: Hükümet programları, TBMM tutanakları ve MGK Basın Bildirileri’nde ‘söylem’in analizi (1982-2003). (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi).
- Hill, C. (2003). *The changing politics of foreign policy*. New York: Palgrave.
- Kaarbo, J. & D. Kenealy (2017). Precedents, parliaments, and foreign policy: Historical analogy in the house of commons vote on syria. *West European Politics*. 40 (1), 62-79. <https://doi.org/10.1080/01402.382.2016.1240408>
- Kesgin, B. & J. Kaarbo (2010). When and how parliaments influence foreign policy: The case of Turkey’s Iraq decision. *International Studies Perspectives*. 11 (1), 19-36. <https://doi.org/10.1111/j.1528-3585.2009.00390>
- Koçer, G. (1993). Türkiye’de dış politika ve parlamento. (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi).
- Mcdonald, M. (2008). Securitization and the construction of security. *European Journal of International Relations*. 14 (4), 563-587. <https://doi.org/10.1177/135.406.6108097553>.
- Mcdonald, M. (2013). Constructivism. İçinde, Paul D. Williams, (Ed.), *Security studies: An introduction* (ss.63-76). 2. Baskı. New York: Routledge
- Raunio, T. & W. Wagner (2017). Towards parliamentarisation of foreign and security policy? *West European Politics*. 40 (1), 1-17. <https://doi.org/10.1080/01402.382.2016.1240411>.
- Sula, E. (2021). Güvenikleştirme kuramında ‘Söz edim’ ve ‘Pratikler’: Türkçe güvenikleştirme yazınında ‘Yöntem’ arayışı. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 17(37), 85-188. DOI: 10.17752/guvenlikstrj.905758.

- TBMM (2019). TBMM Kararları Sorgu Sayfası https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tbmm_kararlari_sd.sorgu_baslangic (Erişim Tarihi: 25.12.2020).
- TBMM Kararı (1990a). Karar No: 107, 12.08.1990, https://www.tbmm.gov.tr/tbmm_kararlari/karar107.html. (Erişim Tarihi: 11.12.2020).
- TBMM Kararı (1990b). Karar No: 108, 05.09.1990, https://www.tbmm.gov.tr/tbmm_kararlari/karar108.html. (Erişim Tarihi: 11.12.2020).
- TBMM Kararı (1991). Karar No: 126, 17.01.1991, https://www.tbmm.gov.tr/tbmm_kararlari/karar126.html. (Erişim Tarihi: 11.12.2020).
- TBMM Kararı (1992). Karar No: 180, 26.06.1992, https://www.tbmm.gov.tr/tbmm_kararlari/karar180.html. (Erişim Tarihi: 11.12.2020).
- TBMM Kararı (2003a). Karar No: 759, 06.02.2003, https://www.tbmm.gov.tr/tbmm_kararlari/karar759.html. (Erişim Tarihi: 17.12.2020).
- TBMM Kararı (2003b). Karar No: 763, 20.03.2003, https://www.tbmm.gov.tr/tbmm_kararlari/karar763.html. (Erişim Tarihi: 06.08.2020).
- TBMM Kararı (2003c). Karar No: 782, 07.10.2003, https://www.tbmm.gov.tr/tbmm_kararlari/karar782.html. (Erişim Tarihi: 06.08.2020).
- TBMM Kararı (2009). Karar No: 934, 10.02.2009, https://www.tbmm.gov.tr/tbmm_kararlari/karar934.html. (Erişim Tarihi: 06.08.2020).
- TBMM Kararı (2012). Karar No: 1025, 04.10.2012, https://www.tbmm.gov.tr/tbmm_kararlari/karar1025.html. (Erişim Tarihi: 09.08.2020).
- TBMM Kararı (2013). Karar No: 1047, 03.10.2013, https://www.tbmm.gov.tr/tbmm_kararlari/karar1047.html. (Erişim Tarihi: 09.08.2020).
- TBMM Kararı (2015). Karar No: 1098, 03.09.2015, https://www.tbmm.gov.tr/tbmm_kararlari/karar1098.html. (Erişim Tarihi: 09.08.2020).
- TBMM Kararı (2020a). Karar No: 1238, 02.01.2020, https://www.tbmm.gov.tr/tbmm_kararlari/karar1238.html. (Erişim Tarihi: 20.11.2020).
- TBMM Kararı (2020b). Karar No: 1266, 07.10.2020, https://www.tbmm.gov.tr/tbmm_kararlari/karar1238.html. (Erişim Tarihi: 14.12.2020).
- TBMM Kararı (2020c). Karar No: 1272, 17.11.2020, https://www.tbmm.gov.tr/tbmm_kararlari/karar1272.html. (Erişim Tarihi: 20.12.2020).
- TBMM Tutanak Dergisi (1990). 01.09.1990, Cilt: 47. <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d18/c047/tbmm18047001.pdf> (Erişim Tarihi: 10.06.2021).
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). Madde 92. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> (Erişim Tarihi: 07.11.2020).
- Uzgel, İ. (2010). ABD ve NATO ile İlişkiler (1990-2001). İçinde, B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt II (1980-2001)* (ss. 243-326). 10. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Wæver, O. (1995). Securitization and Desecuritization. İçinde, R. D. Lipschutz (Ed.), *On Security* (ss. 46-86). New York: Columbia University Press.
- Wæver, O. (2005). European integration and security: Analysing French and German discourses on state, nation, and Europe. İçinde, D. Howarth ve J. Torfing (Eds.), *Discourse Theory in European Politics* (ss. 33-67). Londra: Palgrave Macmillan <https://doi.org/10.1057/978.023.0523364>
- Yenigün, M. C. (2004). *Soğuk Savaş sonrasında TBMM ve dış politika: Belgeler-yorumlar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Yeşilyurt, N. (2013). Ortadoğu ile İlişkiler (2001-2012). İçinde, B. Oran (Ed.), *Türk dış politikası, kurtuluş savaşından bugüne olgular, belgeler, yorumlar, cilt III (2001-2012)* (ss. 401-462) 2. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Yetkin, M. (2004). *Kürt kapanı: Şam'dan İmralı'ya Öcalan*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Turkey's Post-Cold War Security Threat Perception: A Review Over Decisions to Send Troops Abroad

Yunus ÇOLAK*

In this study, Turkey's post-Cold War security threat perceptions are analyzed by using the mandates for military actions (MMAs) adopted by the Grand National Assembly of Turkey (GNAT). At this point, MMAs, which come to the agenda of the GNAT with their justification texts, allow a substantially abstract issue such as the perception of threat to be examined on a concrete platform. In this context, this study seeks an answer to 4 following questions: What is Turkey's security threat perception after the cold war? (1) Which issues have been securitized in this period? (2) What kind of changes and transformations happened in this process? (3) How can one analyze this period within this given context? (4). This study provides answers to these questions by analyzing MMAs adopted by GNAT. For this purpose, firstly, concept of securitization raised by Copenhagen School has been given in the second chapter of this study. Following this, general profile of MMAs has been analyzed in terms of security sectors and security threats perceived by Turkey since 1990. Finally, Under the 4th title of the study, the military resolutions, whose justification is Turkey's security, were analyzed under five sub-titles according to the securitized subject, and each group of resolutions was analyzed separately.

A total of 95 MMAs were accepted between 1990-2021 by GNAT. 46 of these MMAs foresee the participation of the Turkish Armed Forces in multinational missions or peacekeeping missions operated by United Nations, European Union, or North Atlantic Treaty Organization. Two of them have reference to Turkey's contractual law directly. In 47 of them, Turkey's security and/or a security threat to Turkey has been pointed as the main reason. When the reasons for MMAs have been analyzed, it is clearly seen that, as a continuity, after the Cold War, Turkey's security threat perception is shaped by Turkey's southern border neighbors Iraq and Syria. During this period, Turkey has been faced security threats arising from some military issues and/or irregular immigration from Iraq and Syria. Mainly, Turkey's security threat perception during this period is not shaped by Its internal issues, but it is shaped by Iraq and Syria's internal unrest which caused a regional security threat. When examined in terms of security sectors, as another matter

* Istanbul University, E-mail: yunuscolak92@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-1935-1965.

of continuity, it is understood that all these MMAs adopted by GNAT toward Iraq and Syria include securitization within the framework of the military sector and the social sector.

However, it has also seen that the most fundamental change in Turkey's security threat perception occurred on the actors who is the main source of security threats. In this context, although an actor has not been specified as the direct source of threats as of the 1990s, the Kurdistan Workers' Party (PKK), as a non-state violent actor, has come to the forefront as the main source of the fundamental security threat for Turkey since 2003. However, in 2009, a state, the Syrian Arab Republic, emerged as a direct security threat source for the first time. In addition to this, the mandate for military actions numbered 1098 in 2015, represents the most significant change in Turkey's security threat perception until that time. Indeed, with this decision, Turkey's southern land borders are shown as the main source of security threats. In other words, Iraq, and Syria, together, has become primary source of security threat for Turkey. Also, in this resolution, for the first time, a non-state actor other than PKK, The Islamic State of Iraq, and the Levant (ISIL), was shown among one of the main actors which cause a security threat to Turkey.

In addition to that, Turkey successfully securitized both piracy activities in the Gulf of Aden since 2009 and instability in Libya since 2020 as another group of MMAs. Within this securitization processes, securitizing actor (The government) has persuaded GNAT (Audience) that there is a security threat to Turkey's "*commercial and economic interests*" within those geography.

Within the context that is given above, it is a very clear fact that, within related era, Turkey's security threat perception is not solely shaped by the countries which mentioned in related MMAs. But as mentioned above, analyzing MMAs is giving an opportunity for much more concrete facts. In this term, while Turkey's security threats perception is shaped by Iraq during the 1990, this has changed with especially after the Syrian civil war. Thus, mostly because of outside effects, an increase has been observed in the number of actors from which the security threat originates, and the subject and structure of the threat have diversified. Lastly, in all these successful securitizations, while the military sector was the primary factor in terms of security threat, at the same time, the economic and social sectors became prominent together with the military sector.

EK1: TBMM'nin Askeri Tezkere Kararları (1961-2021)⁹**Tablo 3: TBMM Gündemine Gelen Askeri Tezkere Kararları (1961-2021)**

KARAR NO	KARAR TARİHİ	TSK'NİN GİDECEĞİ ÜLKE	Güvenlik Sektörü	GEREKÇE
93	16 Mart 1964	Kıbrıs Cumhuriyeti	Askeri	Türkiye'nin Ahdi Hukuku
148	17 Kasım 1967	Kıbrıs Cumhuriyeti	Askeri	Türkiye'nin Ahdi Hukuku
303	20 Temmuz 1974	Kıbrıs Cumhuriyeti	Askeri	Türkiye'nin Ahdi Hukuku
107	12 Ağustos 1990	Irak	Askeri	Türkiye'nin Güvenliği
108	5 Eylül 1990	Irak	Askeri	Türkiye'nin Güvenliği
126	17 Ocak 1991	Irak	Askeri	Türkiye'nin Güvenliği
180	26 Haziran 1992	Irak	Askeri Ekonomik ve Toplumsal	Türkiye'nin Güvenliği – Huzur Harekâtı II
204	8 Aralık 1992	Somali	-	BM Barış Gücü
205	8 Aralık 1992	Bosna-Hersek	-	BM Barış Gücü – UNPROFOR
206	24 Aralık 1992	Irak	Askeri, Ekonomik ve Toplumsal	Türkiye'nin Güvenliği – Huzur Harekâtı II
245	24 Haziran 1993	Irak	Askeri, Ekonomik ve Toplumsal	Türkiye'nin Güvenliği – Huzur Harekâtı II
279	28 Aralık 1993	Irak	Askeri, Ekonomik ve Toplumsal	Türkiye'nin Güvenliği – Huzur Harekâtı II
325	14 Haziran 1994	Irak	Askeri, Ekonomik ve Toplumsal	Türkiye'nin Güvenliği – Huzur Harekâtı II
353	28 Aralık 1994	Irak	Askeri, Ekonomik ve Toplumsal	Türkiye'nin Güvenliği – Huzur Harekâtı II
371	27 Haziran 1995	Irak	Askeri, Ekonomik ve Toplumsal	Türkiye'nin Güvenliği – Huzur Harekâtı II
386	28 Ekim 1995	Irak	Askeri, Ekonomik ve Toplumsal	Türkiye'nin Güvenliği – Huzur Harekâtı II
409	28 Mart 1996	Irak	Askeri, Ekonomik ve Toplumsal	Türkiye'nin Güvenliği – Huzur Harekâtı II
435	18 Haziran 1996	Irak	Askeri, Ekonomik ve Toplumsal	Türkiye'nin Güvenliği – Huzur Harekâtı II
452	30 Temmuz 1996	Irak	Askeri, Ekonomik ve Toplumsal	Türkiye'nin Güvenliği – Huzur Harekâtı II
477	25 Aralık 1996	Irak	-	BM – Çokuluslu Misyon (Kuzeyden Keşif Harekâtı)
487	20 Şubat 1997	Filistin	-	BM – Çokuluslu Misyon
492	10 Nisan 1997	Arnavutluk	-	BM – Çokuluslu Misyon
506	26 Haziran 1997	Irak	-	BM – Çokuluslu Misyon (Kuzeyden Keşif Harekâtı)

9 Bu tablodaki 1990 yılına kadar olan tezkere kararlara Denk, 2011: 195'den; sonraki yıllara ait kararlara ise TBMM, 2019'dan ulaşılmıştır. Tezkere kararının hangi güvenlik sektörüne ait olabileceği ve gerekçesinin hangi kategoride değerlendirilebileceğine dair kısımlar yazarın kendisi tarafından eklenerek tablo haline getirilmiştir.

528	25 Aralık 1997	Irak	-	BM - Çokuluslu Misyon (Kuzeyden Keşif Harekâtı)
556	30 Haziran 1998	Irak	-	BM - Çokuluslu Misyon (Kuzeyden Keşif Harekâtı)
587	23 Temmuz 1998	Arnavutluk	-	Türkiye'nin Ahdî Hukuku
596	8 Ekim 1998	Kosova	-	NATO - Çokuluslu Misyon
621	24 Aralık 1998	Irak	-	BM - Çokuluslu Misyon (Kuzeyden Keşif Harekâtı)
642	23 Haziran 1999	Irak	-	BM - Çokuluslu Misyon (Kuzeyden Keşif Harekâtı)
658	25 Aralık 1999	Irak	-	BM - Çokuluslu Misyon (Kuzeyden Keşif Harekâtı)
698	28 Haziran 2000	Irak	-	BM - Çokuluslu Misyon (Kuzeyden Keşif Harekâtı)
710	17 Aralık 2000	Irak	-	BM - Çokuluslu Misyon (Kuzeyden Keşif Harekâtı)
720	25 Haziran 2001	Irak	-	BM - Çokuluslu Misyon (Kuzeyden Keşif Harekâtı)
722	10 Ekim 2001	Afganistan	-	BM - Çokuluslu Misyon (Sonsuz Özgürlük Harekâtı)
730	25 Aralık 2001	Irak	-	BM - Çokuluslu Misyon (Kuzeyden Keşif Harekâtı)
743	18 Haziran 2002	Irak	-	BM - Çokuluslu Misyon (Kuzeyden Keşif Harekâtı)
753	25 Aralık 2002	Irak	-	BM - Çokuluslu Misyon (Kuzeyden Keşif Harekâtı)
759	6 Şubat 2003	Irak	Askeri	Güvenlik - Askeri Üs Yenileme
-	1 Mart 2003	Irak	-	-
763	20 Mart 2003	Irak	Askeri, Toplumsal	Türkiye'nin Güvenliği - Terörle ve Düzensiz Göçle Mücadele
782	7 Ekim 2003	Irak	Askeri	Türkiye'nin Güvenliği - Terörle Mücadele
876	27 Haziran 2006	Kongo	-	BM - Çokuluslu Misyon
880	5 Eylül 2006	Lübnan	-	BM - Barış Gücü (UNIFIL)
892	29 Mayıs 2007	Lübnan	-	BM - Barış Gücü (UNIFIL)
903	17 Ekim 2007	Irak	Askeri	Türkiye'nin Güvenliği - Terörle Mücadele
925	8 Temmuz 2008	Lübnan	-	BM - Barış Gücü (UNIFIL)
929	8 Ekim 2008	Irak	Askeri	Türkiye'nin Güvenliği - Terörle Mücadele
934	10 Şubat 2009	Somali	Askeri, Ekonomik	Türkiye'nin Güvenliği (BM Deniz Korsanlığı İle Mücadele)
940	23 Haziran 2009	Lübnan	-	BM - Barış Gücü (UNIFIL)
948	6 Ekim 2009	Irak	Askeri	Türkiye'nin Güvenliği - Terörle Mücadele
956	2 Şubat 2010	Somali	Askeri, Ekonomik	Türkiye'nin Güvenliği (BM Deniz Korsanlığı İle Mücadele)

969	24 Haziran 2010	Lübnan	-	BM - Barış Gücü (UNIFIL)
975	12 Ekim 2010	Irak	Askeri	Türkiye'nin Güvenliği - Terörle Mücadele
984	7 Şubat 2011	Somali	Askeri, Ekonomik	Türkiye'nin Güvenliği (BM Deniz Korsanlığı İle Mücadele)
988	24 Mart 2011	Libya	-	BM - Çokuluslu Misyon
996	5 Temmuz 2011	Lübnan	-	BM - Barış Gücü (UNIFIL)
1005	5 Ekim 2011	Irak	Askeri	Türkiye'nin Güvenliği - Terörle Mücadele
1008	25 Ocak 2012	Somali	Askeri, Ekonomik	Türkiye'nin Güvenliği (BM Deniz Korsanlığı İle Mücadele)
1023	29 Haziran 2012	Lübnan	-	BM - Barış Gücü (UNIFIL)
1025	4 Ekim 2012	Suriye	Askeri	Türkiye'nin Güvenliği
1026	11 Ekim 2012	Irak	Askeri	Türkiye'nin Güvenliği - Terörle Mücadele
1031	5 Şubat 2013	Somali	Askeri, Ekonomik	Türkiye'nin Güvenliği (BM Deniz Korsanlığı İle Mücadele)
1045	6 Temmuz 2013	Lübnan	-	BM - Barış Gücü (UNIFIL)
1047	3 Ekim 2013	Suriye	Askeri	Türkiye'nin Güvenliği
1049	10 Ekim 2013	Irak	Askeri	Türkiye'nin Güvenliği - Terörle Mücadele
1054	16 Ocak 2014	Somali	Askeri, Ekonomik	Türkiye'nin Güvenliği (BM Deniz Korsanlığı İle Mücadele)
1067	2 Temmuz 2014	Lübnan	-	BM - Barış Gücü (UNIFIL)
1076	20 Kasım 2014	OFC-Mali	-	BM/AB - Çokuluslu Misyon (EUFOR RCA ve EUTM Mali)
1079	6 Ocak 2015	Afganistan	-	BM/NATO - Çokuluslu Misyon (ISAF)
1082	3 Şubat 2015	Somali	Askeri, Ekonomik	Türkiye'nin Güvenliği (BM Deniz Korsanlığı İle Mücadele)
1094	8 Temmuz 2015	Lübnan	-	BM - Barış Gücü (UNIFIL)
1098	3 Eylül 2015	Irak-Suriye	Askeri, Toplumsal	Türkiye'nin Güvenliği - Terör ve Düzensiz Göç İle Mücadele
1107	9 Şubat 2016	Somali	Askeri, Ekonomik	Türkiye'nin Güvenliği (BM Deniz Korsanlığı İle Mücadele)
1115	27 Haziran 2016	Lübnan	-	BM - Barış Gücü (UNIFIL)
1119	2 Ağustos 2016	O OFC-Mali	-	BM/AB - Çokuluslu Misyon (EUFOR RCA ve EUTM Mali)
1128	1 Ekim 2016	Irak-Suriye	Askeri, Toplumsal	Güvenlik - Terör ve Düzensiz Göç İle Mücadele
1133	3 Ocak 2017	Afganistan	-	BM/NATO - Çokuluslu Misyon (ISAF)
1136	8 Şubat 2017	Somali	Askeri, Ekonomik	Türkiye'nin Güvenliği (BM Deniz Korsanlığı İle Mücadele)
1155	17 Temmuz 2017	Lübnan	-	BM - Barış Gücü (UNIFIL)
1156	17 Temmuz 2017	O OFC-Mali	-	BM/AB - Çokuluslu Misyon (EUFOR RCA ve EUTM Mali)

1162	23 Eylül 2017	Irak-Suriye	Askeri, Toplumsal	Türkiye'nin Güvenliği – Terör, Ayrılıkçı Hareketler ve Düzensiz Göç İle Mücadele
1179	7 Şubat 2018	Somali	Askeri, Ekonomik	Güvenlik (BM Deniz Korsanlığı İle Mücadele)
1198	2 Ekim 2018	OFC-Mali	-	BM/AB – Çokuluslu Misyon (EUFOR RCA ve EUTM Mali)
1199	3 Ekim 2018	Irak-Suriye	Askeri, Toplumsal	Türkiye'nin Güvenliği – Terör, Ayrılıkçı Hareketler ve Düzensiz Göç İle Mücadele
1201	16 Ekim 2018	Lübnan	-	BM – Barış Gücü (UNIFIL)
1206	25 Aralık 2018	Afganistan	-	BM/NATO – Çokuluslu Misyon (ISAF)
1207	5 Şubat 2019	Somali	Askeri, Ekonomik	Türkiye'nin Güvenliği (BM Deniz Korsanlığı İle Mücadele)
1231	8 Ekim 2019	Irak-Suriye	Askeri, Toplumsal	Türkiye'nin Güvenliği – Terör, Ayrılıkçı Hareketler ve Düzensiz Göç İle Mücadele
1232	8 Ekim 2019	OFC-Mali	-	BM/AB – Çokuluslu Misyon (EUFOR RCA ve EUTM Mali)
1233	22 Ekim 2019	Lübnan	-	BM – Barış Gücü (UNIFIL)
1238	2 Ocak 2020	Libya	Askeri, Toplumsal	Türkiye'nin Güvenliği – Terörle ve Düzensiz Göç İle Mücadele
1241	5 Şubat 2020	Somali	Askeri, Ekonomik	Türkiye'nin Güvenliği – (BM Deniz Korsanlığı İle Mücadele)
1263	6 Ekim 2020	Mali ve Orta Afrika Cumhuriyeti	-	BM – Barış Gücü (MINUSMA ve MINUSCA)
1264	6 Ekim 2020	Lübnan	-	BM – Barış Gücü (UNIFIL)
1266	7 Ekim 2020	Irak – Suriye	Askeri, Toplumsal	Türkiye'nin Güvenliği – Terör, Ayrılıkçı Hareketler ve Düzensiz Göç İle Mücadele
1272	17 Kasım 2020	Azerbaycan	-	Türkiye'nin Ahdî Hukuku
1273	22 Aralık 2020	Libya	Askeri	Türkiye'nin Güvenliği – Terörle ve Düzensiz Göç İle Mücadele
1274	22 Aralık 2020	Afganistan	-	BM/NATO – Çokuluslu Misyon (ISAF)
1276	26 Ocak 2021	Somali	Askeri	Türkiye'nin Güvenliği (BM Deniz Korsanlığı İle Mücadele)